

לענין צליית הפסח בזרם של חשמל (במתח גבוה)

הרב יוסף שליט

יש לעיין בזרם חשמלי שיכול לצלות (במתח גבוה) וכאשר בשר נפגע מזרם חזק הוא נעשה כצלי. ויש לדון אם חשוב אש לענין צליית הפסח, שכן צליה זו מהירה בהרבה מצליה באש בוערת, וגם אין בעיה של עשן וזיהום שפולטים התנורים של האש. וא"כ פיתרון זה יכול לאפשר צליה מהירה ונקיה של אלפי הפסחים לרבבות אלפי ישראל.

והביאנו לבית הספק בזה דברי הגמ' פסחים בדף מא:: 'אמר רב חסדא: המבשל בחמי טבריא בשבת - פטור. פסח שבשלו בחמי טבריא - חייב. מאי שנא בשבת דלא - תולדות אש בעינן, וליכא, פסח נמי - לאו תולדות אש הוא. אמר רבא: מאי חייב דקתני - דקא עבר משום צלי אש'.

ומבואר בגמ' שחמי טבריא לא נחשבים כתולדות האור וממילא לא נחשבים בישול לענין מלאכה בשבת. וכן לענין פסח עובר על הלאו של כי אם צלי אש משום שלא חשוב צלי אש. וכך ביאר רש"י: "משום צלי אש - לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא, ולא לאו דבישול, וסבר לוקין על לאו שבכללות".

{ עיין בהגה' חשק שלמה - מראה הכהן הביא הקושיא איך יאסר הפסח משום מבושל בחמי טבריא, והרי מכשיצא מירושלים כבר נפסל ביוצא. והיו שרצו לישוב שמדובר שהביא מים מטבריא בכלי שומר חום לירושלים וא"כ יש להוכיח מכאן שאפי' מים בטרמוס מבשלים בכלי ראשון. אך הוא תירץ שם שהגמ' דנה במבשל פסח בשעת היתר הבמות שהיה הפסח נאכל בכל מקום, גם מחוץ לירושלים. אך קשה בתרתי, חד שהרי פסח לא קרב בבמה קטנה, אלא רק בבמה גדולה. ובזה תירץ הרב אלישיב בהערות פסחים שאף שקרב בבמה גדולה (כגון נוב וגבעון) היה אפשר לקחתו לטבריא ולאוכלו שם. אך קשה, במה נחלקו בגמ' הרי מה דהוה הוה דאיסור במות לא חוזר להיתרו? }

ולכאורה צ"ע למה לא ביארו בפשטות שנפק"מ בדברי הגמ' דלע"ל שירושלים תגיע עד דמשק ויכולים להוסיף על העיר ועל העזרות וכמבואר בספרי דברים פרשת דברים פסקא א וז"ל "מניין שעתידה ירושלם להיות מגעת עד דמשק שנאמר ודמשק מנוחתו, ואין מנוחתו אלא ירושלם, שנאמר (תהלים קלב יד) זאת מנוחתי עדי עד" וא"כ נפק"מ שגם טבריא תהיה בירושלים ואדם יצלה את פיסחו בחמי טבריא ודוק {

ובשבת בדף לט נחלקו במה שנאסר להטמין בחמי טבריא אם חשוב תולדות האור או תולדות חמה. ומבואר בגמרא שלדעת ר' יוסי המבשל בחמי טבריא בשבת חייב, לפי שעוברים על פתחא דגהינום. ולכן חשובים תולדות האור ורבנן סוברים שחשוב תולדות חמה ואינם

תולדות האור. ולהלכה פסק הרמב"ם שבת ט ג שהמבשל בחמי טבריא פטור, משום שלא חשוב תולדות האור.

אפשר להבין שכל ההלכה בגמ' בפסחים היא למי שנוקט שחמי טבריא אינם תולדות האור, ולכן פטור בשבת. אך אם נפסוק כמ"ד שחשוב תולדות האור, אז יתכן שאור של גהינום חשובה אש אף לענין פסח²⁰.

עוד יש להסתפק, האם רבנן חולקים על ר' יוסי במציאות וסוברים שחמי טבריא לא עוברים על פתח הגהנום ולכן פוטרים. אך אם היו מסכימים שעוברים על פתח הגהנום היו מחייבים. או אולי מודים לר' יוסי אך סוברים שאש של הגהנום לא חשוב תולדות האור משום שזה אש מסוג אחר.

הריטב"א פסחים שם כתב: "כתב הר"ט ז"ל והלכתא כרב חסדא דחמי טבריא לאו תולדת האור נינהו, ולענין הגעלה ודאי אפי' למאן דסבר חמי האור נינהו אין מגעילין בהן דבהגעלה בעינן כבולעו כך פולטו, ומיהו כלי שנאסר על ידי חמי טבריא מגעילין אותו במי טבריא". ומבואר מדבריו שאף אם נסבור שחמי טבריא חולפים על פתח גהינום אינן כמו אש רגילה, ולכן לענין הגעלת כלים שבלעו ע"י אש ממש לא תועיל ההגעלה, שכן לא חשוב אש ממש. נראה בפשטות שהאש של חמי טבריא לא חמה כחום אש ממש ולא מפליטה כל האיסור שנבלע באש ממש.

עוד מצינו גמ' בחולין דף ה ה הדנה דיני נגעים, ומבארת הגמ' שכל כויה שהיא מחמת חום האור חשוב מכוח לענין נגעים. וכויה שהיא מחמת חום שאינו מהאור חשוב שחין לענין נגע צרעת שלא מצטרף לשיעור טומאה הנגע שבשחין עם הנגע שבמכוה. וכן מובא בגמ' בפסחים ע"ד בקצרה. ואומרת הבריתא: "ותניא איזהו שחין ואיזהו מכוה? לקה בעץ, באבן, בגפת, בחמי טבריא, ובכל דבר שלא בא מחמת האור לאתווי אבר מעיקרו - זהו שחין, ואיזהו מכוה? נכוה בגחלת, ברמץ, בסיד רותח, בגפסית רותח ובכל דבר הבא מחמת האור לאתווי חמי האור - זו היא מכוה". ומבואר שכויה שנגרמה ע"י חמי טבריא, לא חשוב כמכה שמחמת האור.

התוס' חולין ה. ד"ה בחמי טבריא כתבו: 'אפילו רבי יוסי דחשיב ליה בפ' כירה (שבת דף לט.) תולדת האור משום דמיחלפא אפיתחא דגיהנם שמא כאן היה מודה דנדון משום שחין ולא משום

²⁰ וא"כ אפשר להסתפק אם צלה הפסח באש של הר געש אולי כן יחשב צלי אש? או שבכ"ז לא חשוב אש ממש אלא רק תולדות האור.

מכּוּה כּיּוּן דּהּאִי אֹר בּיּדֵי שְׁמַיִם'. הרי שאפילו לדעת ר' יוסי שחמי טבריא עוברים על פ' גיהנום, לא יחשב תולדת האור לענין נגיעים. שכן חשוב אור שבידי שמים.

מכל הדעות הנ"ל מבואר שאור של גהינום לא חשובה כאור ממש, אך נחלקו התוס' והריטב"א האם לדעת ר' יוסי זה לא אור משום שנעשה בידי שמים. או שאינו אור לפי שאין חומו שוה לאור שלנו.

והנה כהאי גוונא יש להסתפק באש של חשמל, אם חשוב אש.

שכן מחד אינה בידי שמים אלא בידי אדם, וא"כ אם הגדר של אש לענין צליית הפסח שווה לדין אש שנאמר בנגעים לענין הגדרת מכוה (וכך פשטות הסוגיא בדף ע"ד). וא"כ עולה לדינא על פ' דברי התוס' חולין הנ"ל שחשוב כאש רגילה שכן לר' יוסי אור של גהינום לא היתה חשובה אש רק לפי שהיא בידי שמים. אך במה שבידי אדם כן חשוב אש דלכ"ד. אך לדברי הריטב"א הנ"ל שביאר שלא יוכלו להגעיל בזה כלים לפי שאיכות האש של גהינום שונה מאש של בערה רגילה, אז אפשר שגם לגבי צליית הפסח לא חשוב אש שכן יתכן שאין אש החשמל באיכות של אש רגילה.

והנה ביומא בדף כב מבארת הגמ' שישנם מספר סוגים של אש: "תנו רבנן: שש אשות הן, יש אוכלת ואינה שותה, ויש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ושותה, ויש אוכלת לחין כיבשין, ויש אש דוחה אש, ויש אש אוכלת אש. יש אש אוכלת ואינה שותה - הא דידן. שותה ואינה אוכלת - דחולין. אוכלת ושותה - דאליהו, דכתיב... אוכלת לחין כיבשין - דמערכה, יש אש דוחה אש - דגבריא, ויש אש אוכלת אש - דשכינה".

ומרן הרב זצ"ל (שו"ת אורח משפט ע"א) נשאל על אפשרות להשתמש במיקרופון חשמלי בשבת. ובתשובתו מבאר על פ' הגמ' הנ"ל שאע"פ שחשמל אינו אש בערה רגילה, אך הוא חשוב בכלל סוג של אש מהסוגים האחרים שמוזכרים בגמ'. ולענין שבת מבאר הרב שם שכולם נחשבים אש וז"ל:

"ונראה שאלה שרוצים לומר שהאש האלקטרי אינו בכלל אש שאסרה תורה להבעיר אותו, אין לזה יסוד שמאחר שהתורה אמרה בסתם לא תבערו אש, כל מה שנקרא בשם אש הרי הוא בכלל זה. וסמך לדבר מברייתא דיומא כ"א ב' שש אשות הן... משמע שכל אופן הבעור ומחמם, באיזה צורה שתהי' הרי הוא בכלל אש... והרי האש מן השמים, שהיתה על המזבח, נקרא בשם אש, והתורה אמרה את קרבני לחמי לאישי, ונקרא זה בשם אש, אף על פי שהי' לו תואר אחר ומשונה הי' מהאש הרגילה שלנו".

מבואר מדבריו שכל סוגי האש חשובים כאש של תורה. ובכל הדלקת חשמל עובר על איסור של לא תבערו אש.

לדבריו, אם היה צולה את פסחו על המזבח (בבית ראשון שהיתה אש של שכינה רבוצה על המזבח) נראה שלא יאסר באיסור של כי אם צלי אש, הואיל ואש של מזבח חשובה אש²¹. וא"כ באותה דרך נבאר שמי שיצלה פסחו ע"י חשמל במתח גבוהה ודאי שיהיה חשוב צלי אש. ואף למה שכתבנו בשם הריטב"א שאין איכות האש שוה? מה שנצרך בפסח זה שיצלה ע"י אש וזה נעשה גם באיכות אש אחרת.

אך לענין צלייט פסח בגלי מיקרוגל וחום אינדוקציה וכדו', נראה שאין זה צולה בחשמל כלל, אלא מחמם ע"י חשמלי דבר אחר שצולה, ובזה יתכן שלא יחשב צלי אש כלל ועצ"ע.

²¹ אך יש לדון אם לא נאסר הקורבן מדין לחמו של מזבח או כדין איברים שאם עלו לא ירדו. ועייין.